

דף יד.

עוד צ"ב שאמר טועם ואין בכך כלום, ראשית כל היה צריך לומר שהשיעור הוא עד רביעית. ומלבד זה מדוע לא אמר שמותר ותו לא, והוצרך לומר שאין בכך כלום.

ביאור הענין

והנה באכילה יש שני עניינים:

א] הנאת מעשה האכילה.

ב] הנאת מעיו שמתחזק ומרגיש שובע.

ובתענית כידוע מלבד עצם הרגשת הרעב, יש גם הרגשת חסר בהנאה, שחסר לאדם את הרגשת ההנאה שבאכילה. ובתחילה היה סבור שטעימה נחשבת הנאה, אלא שאין בה שובע, ושואל אם עיקר התענית הוא ההתנתקות מהנאות הגוף ואפילו מהנאת אכילה, או שמא להחליש את הגוף ולמעט חלבו ודמו, אך אין מניעה בהנאה.

והשיב לו טועם ואין בכך כלום כלומר לא כשעלה על דעתך שטעימה יש בה הנאה, אלא אפילו הנאה איננה נחשבת.

לפי"ז מובן השייכות לסוגיא הקודמת שהנשאל השיב בסגנון שאין בכך כלום. ולפי זה עולה, שטעימה מותרת משום שאיננה הנאה חשובה.

אסור לאדם לעשות חפציו קודם שיתפלל

הנה נקטינן שאסור לאכול קודם שיתפלל, ויש לעיין האם האיסור לעשות חפציו קודם שיתפלל הוא מאותו הטעם או דלמא ענין אחר הוא, שכיון שעל ידי התפילה מצליחים חפציו העושה חפציו קודם שיתפלל מורה בזה שאין צריך את התפילה וכביכול מסתדר בעצמו. ונפקא מינה שאם עוסק בשאר דבריו, כגון שרוחץ או שעושה איזה דבר אחר שאינו צריך הצלחה בדרכו של עולם, אינו אסור קודם התפילה.

כל המשביע עצמו מדברי תורה ולן אין מבשרין אותו בשורות רעות

נראה שכך הוא הענין. שהבשורות הרעות באות בחלום ומי שמשביע עצמו מדברי תורה, הינו שלומד בדרך של רעב שהוא רעב מן הקושיא, ושבע מן התירוח, לא יראו לו חלומות רעים. וכמובן שאם על ידי החלום יוכל לתקן את אשר עיוות כגון מה שאמרו יפה תענית לחלום כאש בנעורת. ומי שהלך לישון מתוך קושיא, לא יחלום על דברים רעים שאינם נוגעים לו. ובשלה"ה ביאר על דרך רמז, שטומאת קרי נקרא רע, ומי שמשביע עצמו מדברי תורה, לא יראה קרי בשנתו.

דף יד:

במהות אמירת אמת לאחר קריאת שמע וקודם ואמונה כל זאת/ויציב ונכון

את הדברים, לא רק אני ה' אלוקים [בעבר] אשר הוצאתי אתכם, אלא אני ה' אלוקים גם היום בהווה, ומה שהיה לא ישתנה לעולם. וממילא מתאים מאוד לומר אמת, שכל המושג אמת הוא דבר שאינו משתנה.

חייא בר רב אמר - אמר אני ה' אלוקים צריך לומר אמת

לא אמר אני ה' אלוקים אין צריך לומר אמת. ביאור הדברים נראה כמו שביארנו לעיל. שהסיבה שצריך לומר אמת הוא משום שמהות האמירה אני ה' אלוקים עניינה הוא שה'

בספק הגמ' לגבי הפסק בהלל

הגמ' דנה לגבי הלל האם יכול לפסוק כיון שהלל דרבנן, ולכך קל הוא מקריאת שמע שהיא דאורייתא. או שמא חמור הוא מקריאת שמע מאחר והוא פרסומי ניסא. וצריך עיון, הרי כל הפרסומי ניסא הוא דרבנן, ועל זה אמרו שכיון שהוא דרבנן מותר להפסיק.

ועוד יש להעיר הרי ברכות קריאת שמע וחלקים גדולים מקריאת שמע לדעת הרבה ראשונים אף הם דרבנן, ואף על פי כן אין להפסיק בהם אלא בין פרק לפרק, אם כן מדוע יהיה ההלל גרוע מהם.

והנה כעין גמרא זו מצינו במסכת שבת כד. שהגמ' מסתפקת האם מזכירים על הניסים בברכת המזון. האם כיון שחנוכה דרבנן אין זה חשוב או שמא מאחר ויש בו פרסומי ניסא, הרי הוא כדאורייתא. וגם שם צריך ביאור, מה בכך שהוא פרסומי ניסא הרי סוף סוף הפרסומי ניסא דרבנן.

ושמעתי בזה פירוש נפלא, שהנה זה ודאי שחובת ההלל ועל הניסים היא דרבנן. אך עצם ההילול ופרסום הנס הם חובה כללית דאורייתא. שהרי יהודי נמצא בעולם בשביל להלל את השם ואם כן יש מקום לומר שהלל יותר חמור מקריאת שמע, שקריאת שמע אף שהיא דאורייתא, אך הרחבת הדברים ואמירת שלושת הפרשיות, והברכות הם הרחבה דרבנן למצוה דאורייתא. אך הלל לעומת זאת הוא דרבנן השייך למצווה דאורייתא. ואם כן מובן היטב שכיון שהוא פרסומי ניסא יש בו יותר דאורייתא מאשר מה שרבנן הוסיפו על קריאת שמע ועיטרוה בברכות ופרשיות.

ולפי זה מובנת מסקנת הגמ'. ימים שהיחיד גומר בהן את ההלל הינו שימים אלה נחשבים חגים מדאורייתא, הרי שההלל נחשב כהרחבה של דאורייתא, משום שבימים אלה יש חובת הלל מיוחדת משום שהם ימים של הארת פנים לעם ישראל, אך ימים שהיחיד אינו גומר בהן את ההלל, אין ההלל אלא מנהג, ולכך אינו נחשב כהרחבה של הדאורייתא אלא מנהג מדרבנן, ואין לו שום סרך דאורייתא, וממילא פוסק ואין בכך כלום.

בדין מטעמת לענין ברכה ותענית

צריך ביאור, דמשמע שדין התענית והברכה חופפים, וקשה שעל הנאה צריך לברך, ואם כן גם אם נאמר שמטעמת לא מקרי אכילה, אך יש בה הנאה. ואף אם נאמר שאין הנאה זו חשובה, אך מ"מ לא היה לו לנקוט ספק זה בלשון הנאה. וכן צריך ביאור מהו שורש הספק לענין תענית במה תלויה השאלה אם קיבל ע"ע אכילה או הנאה.

נראה ביסוד השאלה, מה הדין האם הטעם שסומך אמת לאני ה' אלוקים הוא משום שיש פסוק שכתוב בו ה' אלוקים אמת. או שכיון שבלאו הכי אומר אמת, צריך לסמוך את האמת לאני ה' אלוקים. ולפי זה יש לדון במי שאומר את פרשיות קריאת שמע בלא הברכות האם אומר אמת או לא. ויהיה תלוי בשאלה זו.

ונראה להוסיף בזה דבר נפלא, שהרי בתחילת הפסוק נאמר, אני ה' אלוקים אשר הוצאתי אתכם וכו' ושוב אומר אני ה' אלוקים. מהי התוספת בסיום זה? אלא שבא הכתוב לקבוע

אמת ומציאות זו איננה משתנה. ואם כן יש לומר אמת רק אם אמר את הפסוק אני ה' אלוקיכם. אך אם דילג על פרשה

זו אין צריך לומר אמת. והוא דלא כמ"ד לעיל שצריך לחזור ולומר אמת מחמת אמירת כפתיחה לברכת ואמונה כל זאת.

בגדר פרשת ויאמר ואמירתה בלילה ובמנהג בני מערבא ומנהג דידן

א] מדוע בני מערבא אין אומרים ויאמר בלילה, הרי מבואר בגמ' בדף יב: שהטעם שאומרים "ויאמר" בקריאת שמע הוא משום שיש שם ששה דברים. **ורק אחד מהם** הוא מצות ציצית. אם כן מדוע מבטלים את קריאת כל הפרשה.

כמעיד עדות שקר בעצמו כפי שמבואר בהמשך העמוד, כך אין לומר **פרשת ציצית ללא ציצית**. ואף שכעת הוא לילה ואינו חיוב ציצית, הרי עד כמה שכל ענין קריאת פרשת ציצית הוא בכדי וממילא מובן שבלא לומר את המילה ציצית אין זו התחלה. [ולגופו של ענין דנו בזה הפוסקים אם יש בזה בבוקר משום מעיד עדות שקר]

להאריך מאוד ביציאת מצרים, כפי שמבואר בגמ' לאחר מכן, עוד צריך ביאור, מהו הנידון אם כיון שהתחיל גומר, וכיון שלדידן נחשב התחלה לכך אנו גומרים. כלומר אם חולקים אנו על בני מערבא וסוברים שזה נחשב התחלה, אם כן אין ראוי לומר בכלל.

ורבנן חלקו על בני מערבא וסברו, שעיקרה של הפרשה היא **פרשת עול מלכות שמים**, ולא שייך כאן עדות שקר בעצמו. אמנם כיון שחמור הענין של עדות שקר בעצמו, מצאו חכמים פתרון. הרי בני מערבא מודים שאם אמר ועשו להם ציצית יש להשלים את הפרשה למרות שהיא עדות שקר, משום שכל מה שמשלים את הפרשה הוא רק משום כבודה, שאין זה ראוי להפסיק באמצע הפרשה.

ד] מה פשר הדבר שאנן מתחילין כיון דמתחילין במערבא, וכיון שהתחיל גומר. לכאורה זה נראה "תרגיל" שהרי עד כמה שיגמור, אם כן ראוי שלא להתחיל.

יסוד הפלוגתא דבני מערבא ושאר אמוראים כיצד להגדיר את פרשת "ויאמר"

ואף שאנו חולקים עליהם, וסוברים שאין כאן עדות שקר בעצמו, אך יש קצת להחמיר בדבר.

ולכך מצאו רבנן עצה פשוטה.

אנו נאמר ואמרת אליהם כמו במערבא, וכיון שלדידן הוי התחלה, ממילא נוכל לגמור, ולא תהיה בעיה של עדות שקר אפילו לא לחומרא, כיון שכל מה שאנו קוראים את הפרשה איננו אלא משום כבודה. והתבאר הכל בדרך נפלאה.

ונראה לומר שבני מערבא סברו שתקנת אמירת ויאמר הוא משום ציצית, וזהו עיקרה, ולכך אין לומר פרשת ציצית בלילה, שכשם שאין אומרים קריאת שמע ללא תפלין, שהוא

בדין קדימת שמע/לוהיה אם שמוע/לויאמר

בגמ' יש עסק גדול מקדימת שמע לוהיה אם שמוע. ומבואר בתוס' שהוא משום שוהיה אם שמוע הוא לשון רבים ויש להקדימו לקריאת שמע שהוא בלשון יחיד. וצריך להבין מה בכך שהוא לשון רבים ולשון יחיד. ואפשר לומר שכיון שקריאת שמע היא דרגה גבוהה של עושה רצונו יתברך,

שאין צריך לומר לו שיעבוד את ה' משום שעצר את השמים, אלא הוא מכיר באהבתו ורוממותו יתברך, אם כן היה צריך להתחיל מוהיה אם שמוע קודם. ורק אחר כך להעפיל לדרגה הגבוהה יותר.

כדי שיקבל עליו עול מלכות שמים תחילה ואח"כ עול מצוות

יש לעיין מהו ההבדל המהותי בין עול **מלכות שמים** לעול **מצוות**.

כדברים שצריכים להימנע או לעשות כאשר ישנה התנגשות בין רצונו לעשיית המצווה. אלא כל חייו מוקדשים כעבד למלכו, שמתפאר בהיותו עבד המלך. וממילא עדיף שיקבל עליו עול מלכות שמים תחילה, כדי שהיחס למצוות לא יהיה כדבר שמקבל עליו בלית ברירה, אלא כדבר שהוא הסיפוק האמתי שלו בחייו.

ונראה לבאר, שהנה, אדם חכם יבין שאין לו מה לחפש להצליח בחייו אם לא שיעבוד את ה' כראוי ויעשה את מצוותיו. אך יש אדם שמבין שהסיפוק האמתי הוא לעבוד את ה'. וזהו עול מלכות שמים שאין היחס למצוות

זה ללמוד וזה ללמד וזה לעשות

מבואר שצריך להקדים ללמוד ולעשות. וצריך ביאור שהרי ודאי שהלימוד והללמא אינם בכדי לדעת כיצד לקיים מצוות ציצית תפלין ומזוזה, אלא ביחס לכל התורה כולה, עמקיה וסודותיה.

ונראה שיש כאן ג' דרגות שבהם מקבל אדם עול מלכות שמים.

א] **לימוד התורה** - הלימוד העצמי מקדם את האדם בהישגים חדשים בכל יום, ובטעמים מחודשים בכל המצוות וזוהי עול מלכות שמים במובנה הגדול ביותר.

ועוד יש לעיין הרי אם פרשת שמע היא ללמוד ללמד ולעשות, אם כן לשם מה צריך את פרשת שמע ופרשת ויאמר שאין בהם ללמוד ואין בהם ללמד. ונראה לומר שיש כאן יסוד גדול. אפשר לחשוב בטעות שלימוד ענינו הוא כדי לדעת מה לעשות, הינו לימוד הלכות. וללמד הוא ללמד את מי שאינו יודע כיצד לעשות. אך אם כן אין שום הבדל בין ללמוד לבין ללמד. הרי שניהם מדובר על משהו שלומד דבר שאינו יודע.

ב] **ללמד** - גם אם אין האדם מצליח למצוא טעם בלימוד, יכול עדין למצוא את סיפוקו בללמד, הן את צעירי הצאן והן את הבחורים וכמובן את הבנים.

ג] **לעשות** הינו למצוא סיפוק בעשיית מצוות ומעשים טובים וסיוע ביד אחרים ללמוד וללמד.

והנה לכאורה העיקר חסר מן הספר. רבי אומר שקריאת שמע היא ללמוד, שמע ללמד, ויאמר לעשות. והרי אין זה נכון לכאורה, שבשמע יש הכל, ובוהיה אם שמוע יש את שניהם.

וזו כוונת רבי, ש"שמע" יש בה ללמוד, שזוהי פסגת המעלה. ומה שנזכר בה גם ללמד ולעשות הוא **כתוצאה** מן הלימוד. והיה אם שמוע מדבר שהעיקר הוא הללמא, הינו שהוא העיקר והלימוד הוא על מנת ללמד, והלעשות הוא כתוצאה מן הללמא. ומדויקים היטב דברי רבי.